

A VÁROSI ZÖLDÖVEZETEK JELENTŐSÉGE ÉS ROMÁNIAI HELYZETE

THE IMPORTANCE OF URBAN GREEN SPACES AND THEIR SITUATION IN ROMANIA

MOLNÁR ORSOLYA

Debreceni Egyetem, Magyarország/Marosszentgyörgy, Románia

orsikasalanki@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.59357/ProSciRural.2023.2.10>

Összefoglalás

A városok terjeszkedésével egyre nagyobb jelentőséget kapnak a zöldövezetek, amelyek több szinten is javítják az emberek életminőségét. Cristina Humă tanulmányában¹ a városi zöldövezetek fogalmával, valamint a romániai helyzet vizsgálatával foglalkozik szociálpolitikai szempontból, kiemelve ezek fontosságát a fenntartható városfejlesztésben. Az elemzés szerint Romániában növekedésnek indultak a zöld területek, de még mindig sok település nem éri el az európai normatívákat, és hangsúlyozza a további fejlesztések szükségességét.

Kulcsszavak: városi zöldövezet, városfejlesztés, életminőség, környezet

A természet és az ember a kezdetek óta szoros együttműködési kapcsolatban áll. A természet nemcsak mint lakóhely, mint táplálék- és energiaforrás kiemelkedő az ember életében, hanem az ember pszichikai jólétére, valamint az egészségére is pozitív hatással van. Az egység a természet és az ember között viszont felbomlani látszik a társadalmi, gazdasági, környezeti változások következtében. A környezetvédelem a 21. század egyik kimagasló problémája lett, amely a társadalmat széles körben foglalkoztatja: a vezetők, a politikusok beemelték az aktuálpolitikai kérdések körébe, ugyanakkor a környezetvédelem a mindennapok beszédtemájává is vált. Mindez okkal történik, hiszen a növekvő számú emberiség a Föld területét egyre jobban belakja, ehhez egyre több nyersanyagot használ fel, a társadalom működése és ellátása érdekében pedig a gazdasági szektor is fokozottan érintetté vált.

¹ Humă, Cristina (2022): Spații verzi urbane în sprijinul calității vieții populației. *Calitatea vieții*, XXXIII, nr. 1, 2022, p. 56–73.

A városok esetében fokozottan érezhető a környezetvédelem fontossága, hiszen a természetközelség megélése, megtapasztalása kihívást jelenthet. Az egyre nagyobb területeket felölelő városok esetében felértékelődött a zöldövezetek kialakításának fontossága. Azonban ugyanilyen jelentőséggel bírnak ezek a területek a kisvárosokban, és vidéken is, ahol egyre növekszik az ipari létesítmények, a szolgáltatásokhoz kapcsolódó lerakathelyek száma. A tudatosan kialakított zöldövezetek ezért itt is javítják a levegő minőségét, nyáron pedig csökkentik a településeken a hőérzetet. A lakosság érdekeit előnyben részesítő parkok, kertek létrehozása lehetőséget biztosít a mozgásra, sportolásra, aktív pihenésre. Ugyanakkor az esztétikusan elrendezett zöldövezetek, az erdei iskolák, tanösvények, rezervátumok, dendrológiai parkok vonzóbbá teszik mind a kisebb városokat, mind a vidéki településeket. Ez a nézet egyre népszerűbb a romániai, ezen belül a székelyföldi térségben is, ez a szemlélet politikai támogatottságot is kap a környezetvédelemhez kapcsolódó vidék-, és városfejlesztési programok, pályázatok révén.

A természet megőrzése az emberek jóléte érdekében minden szinten fontossá vált, ezzel együtt pedig elengedhetetlen lett a zöldövezeteknek valamilyen szabályozása, ellenőrzése, követése. Ez a problémakör így most már a helyi önkormányzatok, a nemzeti és nemzetközi stratégiák részét is képezi, mint egy kiemelkedő szociálpolitikai kérdés. Cristina Humă *Városi zöldövezetek a lakosok jobb életminőségéért* című tanulmánya ezt a témakört öleli fel szociálpolitikai megközelítésben, megjelölve a romániai helyzetet: mennyi városi zöldövezettel rendelkezik az ország, a meglévő állapot pedig hogyan viszonyul, hogyan illeszkedik a nemzeti és nemzetközi stratégiákba. A továbbiakban a tanulmány fontosabb tartalmi elemeit ismertetem.

A vonatkozó szakirodalom, a nemzeti-, és a nemzetközi dokumentumok egyértelműen jelzik a városi zöldövezetek létrehozásának fontosságát, mivel annak számos előnye van a környezetre, a közösségre és az életminőségre egyaránt. Az urbanizációs folyamat együtt jár az életkörülmények megteremtésével (ivóvíz és szennyvízcsatorna, elektromos áram, élelem stb.), ami fölöttébb igénybe veszi a környezetet, szennyezi a lakóövezeteket. Több tudományág és a politikum is fontosnak tartja azt, hogy a városokban szükséges a zöldövezetek megtartása, valamint újak létrehozása.

Romániában a városi zöldövezetek a városok természetes környezetének és infrastruktúrájának fontos alkotóelemei, éppen ezért Humă tanulmányában megvizsgálta az ország városi zöldövezetek területének dinamikáját 2010-2019 között, az egy személyre eső városi zöldövezetek területét 2019-ben, valamint a jogszabály alapján a

minimális egy főre jutó terület alakulását. Ezzel az volt a célja, hogy rávilágítson a városi zöldövezetek szerepére egy barátságosabb környezet és egy jó életminőség megteremtésében. A városi stratégiákat és jogszabályokat alapul véve dokumentumelemzést végzett, tanulmányozta a zöldövezetek szerepére és azok jótékony hatására vonatkozó szakirodalmat, illetve az Európai Bizottság (Perception Survey 175th Quality of Life (QoL) in European Cities 2019), az ENSZ (World Urbanization Prospects: The 2018 Revision), a Környezetvédelmi Alap Igazgatósága (Spații verzi/Proiecte) és a Nemzeti Statisztikai Hivatal (Tempo Online) statisztikai adatait is elemezte.

Az életminőség és a zöldövezet fogalma

Az életminőség egy komplex fogalom, amelynek különböző elemei befolyásolják az emberi egzisztenciát (Mensah et al., 2016). A környezet perspektívájából megközelítve, a természet közelsége jótékony hatással van az ember egészségére, közérzetére. Számos kutató felmerte a zöldövezetek szerepét a városokban, és arra jutottak, hogy ökológia, gazdasági és szociális funkciókat is betöltenek: javítják a környező településrészek minőségét, a sűrűn lakott városrészekben közelebb hozzák az embereket a természethez, városi komfortot nyújtanak, a lakók számára egy kommunikációs helyszínt jelentenek és hozzájárulnak a lakosok életminőségének fenntartásához.

A zöldövezethez való hozzáférés mutatói a következők (EC, UNHSP 2016):

- egy személyre eső zöldövezet területe (m²/személy)
- azon zöldövezetek mérete, amelyek elérhetőek 10 perc gyaloglás alatt
- azon lakosok megoszlása, akik nem érnek el semmilyen zöldövezetet 10 perc gyaloglás alatt.

A városi zöldövezeteknek – szerepük és funkciójuk alapján – az infrastruktúra keretén belül azonban más meghatározásuk van. The State of European Cities 2016 szerint nyilvános zöld felületek, amelyeknek rekreációs szerepük van (kertek, állatkertek, parkok, más természetes szuburbán felületek). Az Urban green spaces: a brief for action városi zöldövezetnek nevez minden olyan területet, amelyet valamilyen növényzet borít. Ebbe beletartoznak a magán és a nyilvános területek is, függetlenül a méretüktől vagy szerepüktől. Romániában a 24/2007 számú törvény alapján zöldövezetnek minősül minden olyan zöld zóna a város és municípium területén, amely meghatározható mint egy ökoszisztéma mozaik vagy rendszer, és amelynek meg-

határozott növényzete van (fás-, koronás növények, virágfélék és lágyszárúak). Ezek a területek pedig közérdekűek és nyilvánosak.

A városi zöldövezeteknek számos előnyük van, amelyek közrejátszanak az életminőség javításában. Ezek az előnyök ökológiai, szociális és gazdasági előnyök köré csoportosíthatóak. Az ökológiai előnyök egyik legfontosabbja, hogy hozzájárul a klímaváltozás hatásainak csökkenéséhez azáltal, hogy megszűri az atmoszférát a szennyeződésektől. Biológiai gátként működik a mikroorganizmusok számára, így az emberi egészség megőrzésében is szerepet játszanak. Ugyanakkor a város növényzete fizikai, kémiai és bakteriológiai szinten is tisztítja a levegőt fotoszintézis során, így fontos oxigénforrássá válik a lakóterületeken. A gazdag biodiverzitás miatt mérsékli a hőmérsékletet és a levegő nedvességtartalmát, valamint a hangszennyeződés csökkentésében is jelentős szerepe van.

A szociális előnyök szintén rendkívül sokszínűek. A zöldövezetek hozzájárulnak a szociális kohézió megteremtéséhez azáltal, hogy nyílt tereket biztosítanak a lakosok számára, valamint helyszínt biztosítanak az informális (személyközi találkozások) és formális interakciók (fesztiválok, kulturális események) kibontakozására. Kiemelkedő szerepük van a lakosság egészségének megőrzésében, hiszen olyan helyként funkcionálnak, ahol egy aktívabb, sportosabb életvitel bontakozhat ki. A zöld zónák alkalmassak a lazulásra, ezáltal pedig a stressz csökkentésére. A családok számára is igen jelentős, mivel játéktérrel biztosít a gyerekek számára.

A zöldövezetek gazdasági előnyhöz is juttatják a településeket. Minél gazdagabb és számosabb az ilyen zóna, annál inkább nő az adott környék értéke. Növeli a város imázsát és ezáltal a versenyképességét is. Ugyanakkor hozzájárul a munkaerőpiac erősítéséhez azáltal, hogy ezeket a területeket gondozni, karbantartani kell. A botanikus kertek, állatkertek, rezervátumok pedig serkentik a turizmust.

A városi zöldövezet mint aktuálpolitikai kérdés

A városi zöldövezetek fontosságát számos nemzetközi és nemzeti dokumentum kiemeli. Az Urban greenspaces: a brief for action (WHO 2017) egy arra vonatkozó útmutató, hogy milyen lépéseket lehet tenni a városokban zöldövezetek kialakítására. Ugyanakkor részletesen bemutatja ezeknek a helyszíneknek az előnyeit is. A The New Urban Agenda (UN 2017) egy akcióterv a városi zöldövezetek megőrzésére és újak létrehozására. Ebben a dokumentumban szerepel, hogy a zöldfelületek hozzájárulnak a

biztonságos ivóvízhez és a megfizethető higiéniához való hozzáféréshez, illetve a minőségi közszolgáltatásokhoz a táplálkozás, az egészségügy, az oktatás, a közlekedés, az energia, a tiszta levegő területén. A Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable development (UN 2015) szintén egy akciótervet tartalmazó dokumentum, amely célul tűzte ki, hogy a zöld területek mindenki számára elérhetőek legyenek.

A különböző tervek életbe léptetése azonban mindig a helyi önkormányzatok kezében van. Ahhoz, hogy ezek minél jobban megvalósuljanak, nemzetközi szinten különböző ösztönző mechanizmusokat hoztak létre. Ilyen például a European Green Capital 2018 – Good Practice Report program is, amely címet meg lehetett pályázni és tartalmaznia kellett azokat a programokat, amelyeket az illető város megvalósított a zöldövezetek kialakítása, megőrzése érdekében. Romániában erre a felhívásra Arad jelentkezett a Tiszta Arad projekttel.

A zöldövezetek megőrzését célzó tevékenységek nemzeti szinten sem maradnak el. Ahhoz, hogy az európai standardoknak megfeleljen az ország, több rendelkezést is hoztak arra vonatkozóan, hogy megőrizték a már létező zöld felületeket, illetve újakat hozzanak létre a nem termőföldeken. Ugyanakkor az is kötelezettség lett, hogy a belterületek bővítésekor az önkormányzatok 5%-os területet nyilvános zöldövezetek kialakítására kell fordítsanak. Országos szinten a zöld felületek növekedését célzó tevékenységeket 2008-tól kezdték el népszerűsíteni. A 2008-2018 közti időszakban 201 ilyen irányú projekt valósult meg. A 2014-2020 közti időszakban pedig egy másik program is elindult, amely a kis és közepes városok szociális és infrastrukturális fejlődését célozta.

Városi zöldövezetek kérdése Romániában

A romániai városi zöldövezetek helyzetének feltérképezésére Humă az Országos Statisztikai Hivatal Tempo Online adatait használta fel az 1995-2019 közti időszakra vonatkozóan. Az elemzés arra is lehetőséget adott, hogy megfigyelje ezeknek a felületeknek a fejlődési dinamikáját is. 2019-ben az országban összesen 26.958 hektár városi zöld terület volt, amely parkok, nyilvános kertek, fával és virággal beültetett parcellák, erdők, temetők és sportlétesítményekhez tartozó területek között oszlott meg. Ez a belterületek 5,7%-át jelentette. A statisztikai adatok azt mutatják, hogy a városi zöldövezetek a 1995-2005 közti periódusban csökkenő tendenciát mutattak, majd 2010 után folyamatos növekedésnek indultak. Ez a növekvő tendencia való-

színűleg a 24/2007 számú törvénynek köszönhető, amelyet 2009-ben aktualizáltak és adtak ki újra.

Az adatok elemzése során az is kiderült, hogy a romániai városok többsége nem teljesíti az európai normatíva szerint meghatározott egy főre eső 26 m² terület alsó határt. A vizsgált 319 városból csupán 85 város haladja meg ezt a számot, 234 pedig nem. A szerző következtetése az, hogy habár számos intézkedés, jogszabály és motívációs eszköz működött az elmúlt években a városi zöldövezetek fejlesztésére vonatkozóan, és ennek megfelelően nagyon sok kedvező eredmény is született, továbbra is szükséges az erre a területre irányuló fejlesztés annak érdekében, hogy Románia is fel tudjon zárkózni az európai normatívákhoz.

A bemutatott tanulmány bibliográfiájából átvett irodalmak jegyzéke:

1. Administrația Fondului pentru Mediu (2008–2018): Spații verzi/Proiecte finalizate, 2008–2018, <https://www.afm.ro/spatii-verzi-proiecte-finalizate.php>
2. European Commission (2019): Perception Survey 178th the Quality of Life (QoL) in European Cities 2019. The results of the survey aggregated per city, https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/maps/quality_of_life
3. European Commission, United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat) (EC, UNHSP), The State of European Cities 2016. Cities leading the way to a better future. Luxembourg, 2016.
4. European Union, European Green Capital 2018. Good Practice Report., 2016.
5. Institutul Național de Statistică (INS), Tempo online, statisztikai adatbázisok, 1995, 2000, 2005, 2010, 2015, 2019.
6. Institutul Național de Statistică (INS), Tempo online. <http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table>, f.a
7. Mensah, Collins Adjei – Andres, Lauren – Perera, Upuli – Roji, Ayanda (2016): Enhancing quality of life through the lens of greenspaces: A systematic review approach, International Journal of Wellbeing, 6(1), 142–163.

8. United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2018): World Urbanization Prospects: The 2018 Revision, Online Edition
9. United Nations, New Urban Agenda, Habitat III, Quito 17–20 October 2016, United Nations Conference on Housing and Sustainable Development, 2017.
10. United Nations (2015): Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development,
<https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/Transformingourworld>
11. World Health Organization – Regional Office for Europe (2017): Urban green spaces: a brief for action, <http://www.euro.who.int/en/health-topics/environment-and-health/urban-health/publications/2017/urban-green-spaces-a-brief-for-action-2017>

Abstract

With the expansion of cities, green spaces are becoming increasingly important, significantly enhancing people's quality of life on multiple levels. In her study, Cristina Humă addresses the concept of urban green spaces and examines the situation in Romania from a social policy perspective, highlighting their importance in sustainable urban development. The analysis indicates that green areas have started to increase in Romania, but many localities still do not meet European standards, emphasizing the need for further development.

Keywords: urban green space, urban development, quality of life, environment